

Karkeistaen voi sanoa, että Suomessa on valittu linja, jossa pillereiden saatavuus on hyvä ja niihin liittyvää moralismia ei ainakaan terveydenhuoltojärjestelmä pyri ylläpitämään. Tuloksena on ollut aborttilukujen tasainen lasku. Kerrankin Suomi on terveysindikaattoreilla tehtävässä vertailussa Pohjoismaiden ykkönen. Moraalitalouden kannalta liki ällistytävä on vertailu Yhdysvaltoihin, jossa teiniaborttien määrä on nelinkertainen Suomeen verrattuna! Täältä pohjolaista katsoen melu amerikkalaisten aborttiklinikoiden ympärillä on siis paradoksaalisesti josain määrin aiheellinen. Mitä mahtaisikaan tapahtua, jos täkäläistä taitotietoa aborttien vähentämiseksi tarjottaisiin sikäläisen moraalisen enemmistön käyttöön.

Suomalaiskansallisen oman

kuvan kannalta tulokset antavat aiheen tukulle spekulatiivisia ajatuksia. Perinteinen ja itsestään selvä määrittely pitää Suomea äärimmäisen epäseksuaalisena tai jopa seksuaalikielteisenä kulttuurina, toisaalta ihan jo kaiken massakulttuurinkin valossa esim. USA suorastaan tihkuu seksiä ja erotiikkaa. Kuitenkin arkisessa elämässä nuorten seksuaalisuus tuntuu olevan Suomessa paljon mutkattomampi asia kuin noissa monissa palavampien tunteiden maissa.

Kosusen tekstin parissa lukijalla on miellyttävä tuntu siitä, että asioiden esittely ja analyysi tarjoillaan kunnolla ajateltuna ja jäseneltynä. Seksuaalisuutta voi siis näköjään tutkia – jopa survey-menetelmin – niin, että tuloksena on muuta kuin pittoreskia tirkistelyä sänkykamareiden saloihin. Asiaa selvästi auttaa Kosusen kyky ja halua kytkeä yksittäiset tulokset myös laajempiin rakenteellisiin yhteyksiin.

ANTTI SALONIEMI

ELISE KOSUNEN
ADOLESCENT REPRODUCTIVE HEALTH IN FINLAND:
ORAL CONTRACEPTION, PREGNANCIES AND ABORTIONS
FROM THE 1980S TO THE 1990S
ACTA UNIVERSITATIS TAMPERENSIS
SER A VOL 486, 1996

ELÄMÄ ON IHMISEN PARASTA AIKAA?

Luin Kreetta Onkelin esikoisteosta ”Ilonen talo”, ja niihin aikoihin sattui silmiini lehtileike, jossa kerrottiin Tarzan-kirjoja suomennettavan jo kolmannen kerran. Niillä on uusi nousukausi. Tarzan-hahmo syntyi elämässään pettyneen miehen, Edgar Rice Burroughin, päiväunista. Tarzanista tuli ensimmäinen supersankari. Hän ei ollut vain voimakas, vaan osasi myös hoivata ja olla herkkä, vaikka elikin viidakossa viidakon säännöin. Hän oli erilainen kuin ahneen

sivistynyt valkoihoinen. Samaa erilaisuutta korosti eräässä haastattelussaan Kreetta Onkeli, jonka lapsuus oli yhdenlaista viidakkoa. ”Mutta kai se rikastaa kun saa kasvaa kuin pellossa, niinkuin Tarzan”, hän totesi. Puutteellisen maalaislapsuuden rikkinäisyys näyttää olevan hänen luovuutensa elinehto. Mutta hänen prosesinsa tuntuu olevan käänteinen Tarzanin luojaan elämän kanssa. Onkeli eli viidakkonsa. Hänen viidakkonsa oli omakohteisesti koettu Luhanka ja kir-

jan henkilöt ilmeisen tosia niin kuin usein esikoiskirjailijoilla. Aluksi kirja tuo mieleen Tauno Kaukosen ”Klaanin” Sammakkojen suvun. Sitten onkin aistivinaan Gabriel García Márquezin Macondon, mutta ei – paikka ja ihmiset ovat Onkelin omia ja omalla tavalla koettuja.

Yhtäältä romaani on lapsiromaani, jonka katkelmallisuus ja hajanaisesti ja lyhyesti maailmaa tarkkaavat lauseet antavat ymmärtää lapsen tavan hahmottaa ympäristöä. Mutta lapsiromaanien perinteinen

hyvä äiti onkin varsinainen hirmu, jossa on kuitenkin jonkinlaista kädetöntä hellyyttä, avuttomuutta.

Naapurin kampaajalla huoranneen Erkki-isän kuoltua äidin elämä alkaa olla yhtä kaljan-, kiljun- ja viinanhuuruista sumua. Mutta se on myös ja ennen kaikkea Ruut-tyttösen säätilaa. Juoppo äiti joutuu hyväksi käytetyksi. Jos eivät vesisängyt lotisekaan, niin pullosta on pillua jaossa sammuneena tai hereillä. Sitä sylipainia joutuu Ruut silminnäkijänä todistamaan ja joskus jopa ajamaan miehiä pois äidin sängystä. Tämän elämäntavan seurauksena molemmat työt joutuvat sijaiskotiin, jonka sijaisisä osoittautuu perverssiksi. Välillä äiti ryhdistäytyy ja tytöt palaavat, mutta pian alkaa taas äidin permäki.

Romaanin edetessä myös isosisko Birge kertauttaa jonkinlaisena kapinana äitinsä elämäntapaa vakiintuakseen sitten hetkeksi viinaan menevään ja pyssyä heiluttelevaan hitsariin. Tapahtumista ja olosuhteiden ankeudesta huolimatta kirja ei ole mikään ryyryrantalaisromaanin, sosiaalipornahtava syytös. Keinoja elää elämää tavalla tai toisella surusta ja häpeästä huolimatta löytyy. Nauru ja itku vaihtelevat. Onkelin ja hänen henkilöidensä resepti elämälle on kuin Kaukoidän keittiöstä, jossa kitkerä tai suolainen leikataan jollain makealla. Elämän taika pulppuaa hänen lyhyistä lauseistaan. Mustanpuhuva huumori piirtää vähin vedoin ihmisistä todentuntuisia, lui-

den ympärille tulee lihaa ja verta.

”Ulkopuoliset”, mikäli sellaisia pienessä kylässä misään asiassa onkaan, ovat valmiit moralismissaan leimaamaan niin kuin lihantarkastajat leimaavat lihan laatua. No, toki tyttöjen äiti toimii useammin juoppoporukan oksentelevana patjana. Ruutin pappa toteaaakin, ”etteivät luhankalaiset nosta ketään joka keran on kaatunut”. Ja äitihän on kaatunut monesti ja sanan kaikissa merkityksissä. Välillä tytöt häpeävät äitiään, milloin taas heillä on ”paha olo”, koska he eivät ”osaa rakastaa äitiä oikealla tavalla: Meidän on etsittävä se ja kerrottava se sille. On kuutamo kun kävelemme Tikkalaan sanomaan äidille, että me rakastetaan sitä”.

Usein tyttöjen on etsittävä äitiään, joka on kadoksissa sekä tytöiltä että ennen kaikkea itseltään. Hän kokee, ettei häntä rakasteta, ja sitä hän hokee tytöillekin jopa itsemurhalla uhaten. Äidin tapauksessa kiljun, kaljan ja viinan käyttö pelkistää ja maksimoi hänen perustilanteensa. Ihmisen suhde päihteisiin on pelkistys, eräänlainen rautalankamalli hänen suhteestaan elämään. Mikä sitten on äidin suhde elämään? Hänelle on muodostunut jonkinlainen epäihmisen, tarpeettoman persoonan identiteetti toisten ja itsen silmissä. ”Äiti möi Datsunin. Se osti viinaa ja ajoi Tepolla kirkonkylän baarista sivukylän baariin ja haki jotakin mitä ei löytänyt, mutta sekin riitti ettei tarvinnut olla yksin kotona Erkin valoku-

vien, pukujen ja housujen ja tyttöjen tyhjen sänkyjen luona. Ei väliä puheista, niihin se oli tottunut jo lapsena. Se ei ollut uutta. Kovaa kyllä mutta ei uutta. Kovaa oli karkumatka pois omasta mielestä.” Tytöt oli tuolloin otettu sijaiskotiin, jossa he eivät viihtyneet vaan kaisivat kotiin äidin luo.

Kirjan ”alkoholipoliittinen ilosanoma” on, ettei kukaan juo viinaa ”sinänsä”. Ryyppäminen tapahtuu aina jossakin tarkoituksessa, oli se sitten tiedostettua tai tiedostamatonta. Kirjan lapsikertoja tuntuu sen oivaltavan selviönä.

Vaikka kirjan aikajänne on parisenkymmentä vuotta, niin kirjaa ei voida pitää kehityskertomuksena ainakaan sanan tiukassa merkityksessä. Vaikka kertoja-päähenkilö onkin Ruut, niin omalla tavallaan päähenkilönä voi pitää juoppo-äitiä tai hänen varjoaan, jossa Ruut ei kuitenkaan näy kasvavan kituliaaksi, sillä löytyy lämpöä ja huolenpitoakin. Sisältäpäin nähty alkoholiperheen lapsen tunteiden kuvaus puhuttelee aivan toisella tavoin kuin ns. kovat tutkimukset näistä asioista ja ongelmista. Pehmeä aineisto muuttuu kovaksi tavaraksi. Kummeleiden tavoin Onkelin ”Ilonen talo” sanoo omalla tavallaan: ”Elämä on ihmisen parasta aikaa.”

SEPPO HELMINEN

KRETTA ONKELI
ILONEN TALO
WSOY 1996